

Категорія справи № 41/207: **не визначено.**

Надіслано судом: **25.01.2018.** Зареєстровано: **26.01.2018.** Оприлюднено: **26.01.2018.**

Дата набрання законної сили: **24.01.2018**

Верховний
Суд

Верховний

Суд

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

24 січня 2018 року

м. Київ

справа № 41/207

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду:

головуючий - Стратієнко Л.В.,

судді: Вронська Г.О., Мамалуй О.О.,

за участю секретаря судового засідання - Сігнаєвської К.І.;

за участю представників:

заінтересованої особи - Белінгіо В.О., Швець М.П.,

позивача - не з'явився,

відповідача - Кравчик С.М.,

третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору - Горев В. О.,

розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційні скарги публічного акціонерного товариства "Київенерго", товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий дім "Ресурси",

на ухвалу Господарського суду міста Києва (суддя - Турчин С.О.)

від 05.09.2017,

та на постанову Київського апеляційного господарського суду

(головуючий - Дідиченко М.А., судді - Пономаренко Є.Ю., Смірнова Л.Г.)

від 15.11.2017,

за заявою товариства з обмеженою відповідальністю "Юридична компанія "Анкіл"

про заміну сторони у виконавчому провадженні

за позовом товариства з обмеженою відповідальністю "Золотий мандарин ОЙЛ"

до акціонерної енергопостачальної компанії "Київенерго"

треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору - товариство з обмеженою відповідальністю "Торговий дім "Ресурси", дочірнє підприємство "Стальінвест", товариство з обмеженою відповідальністю "Донметалзбут"

про виконання зобов'язання в натурі,

В С Т А Н О В И В:

Рішенням господарського суду міста Києва від 21.04.2009 позовні вимоги товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий Дім "Ресурси" задоволено. Зобов'язано АЕК "Київенерго" повернути в натурі на користь ТОВ "Торговий дім "Ресурси" мазут марки М-100 загальною вагою 25 381, 67 тонн, заставною вартістю 55 839 674 грн, що знаходиться на зберіганні у "Теплоелектроцентральному № 6 Київенерго" АЕК "Київенерго".

На виконання рішення 06.05.2009 господарським судом міста Києва видано наказ.

Ухвалою господарського суду міста Києва від 12.05.2009 змінено спосіб та порядок виконання рішення. Стягнуто з відповідача на користь ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" 55 839 674 грн. вартості мазуту. Визнано такими, що втратили чинність накази господарського суду міста Києва № 41/207 від 06.05.2009 р.

У лютому 2017 року ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" звернулось до суду з заявою про заміну сторони у виконавчому провадженні, у якій просило замінити стягувача у справі з ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" на ТОВ "Юридична компанія "Анкіл".

Заява мотивована тим, що на підставі укладеного з ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" договору поставки № 16-11/16 від 16.11.2016 ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" стало власником мазуту марки М-100 загальною вагою 28 164,25 тонн, який належав ТОВ "Торговий дім "Ресурси" та зберігається у ПАТ "Київенерго" і про повернення якого в натурі ТОВ "Торговий дім "Ресурси" суд вирішив 21.04.2009 у цій справі.

Ухвалою господарського суду міста Києва від 05.09.2017 заяву ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" про заміну сторони у виконавчому провадженні у справі № 41/207 задоволено. Замінено стягувача у справі з ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" на ТОВ "Юридична компанія "Анкіл".

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 15.11.2017 ухвалу місцевого господарського суду залишено без змін.

05.12.2017 третя особа з самостійними вимогами на предмет спору ТОВ "Торговий дім "Ресурси" подало касаційну скаргу на вказані судові рішення, в якій просить скасувати постановлені у справі судові рішення та постановити нове рішення, яким відмовити у задоволенні заяви ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" про заміну сторони у виконавчому провадженні.

Підставами для скасування судових рішень зазначає порушення судами попередніх інстанцій його права на мирне володіння майном, гарантоване п.1 ст.1 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; неправильне застосування при вирішенні питання про заміну сторони у виконавчому провадженні ст. 25 ГПК України (в редакції до 15.12.2017) та ст. 512 ЦК України та здійснення цієї заміни з підстав, не передбачених законом; недотримання судами вимог ст. 111-12 ГПК України (в редакції до 15.12.2017), що полягає у невиконанні вказівок, викладених у постанові Вишого господарського суду України від 17.08.2017.

05.12.2017 відповідач ПАТ "Київенерго" також подало касаційну скаргу на вказані судові рішення, в якій просить скасувати постановлені у справі судові рішення та постановити нове рішення, яким відмовити у задоволенні заяви ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" про заміну сторони у виконавчому провадженні.

Підставами для скасування судових рішень відповідач зазначає порушення судами норм процесуального права, зокрема, вимог ст. 111-12 ГПК України (в редакції до 15.12.2017), що полягає у невиконанні вказівок, викладених у постанові Вишого господарського суду України від 17.08.2017, якою рішення судів попередніх інстанцій було скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції; застосування норми процесуального права, що не підлягала застосуванню - ст. 25 ГПК України замість ст. 121-4 ГПК України (в редакції до 15.12.2017); неправильне застосування норм матеріального права - ст. 512 ЦК України, якою врегульовано питання підстав для заміни кредитора в зобов'язанні.

Заслухавши суддю-доповідача, пояснення представників учасників справи, дослідивши наведені у касаційній скарзі доводи і перевіrivши матеріали справи, Верховний Суд вважає, що касаційні скарги необхідно задовольнити з таких підстав.

Задовольняючи заяву, місцевий господарський суд, з яким погодився і суд апеляційної інстанції, обґрунтував своє рішення тим, що 25.11.2008 між ТОВ "Комерційний банк "Столиця" (заставодержатель) та ТОВ "Торговий дім "Ресурси" (заставадавець) було укладено договори застави товарів в обороті № 19/07-К-2Z та № 24/07-К-4Z, за якими заставадавець передав в заставу заставодержателю для забезпечення виконання ТОВ "Укрметалзабезпечення" зобов'язань за договором про надання кредиту №19/07-К від 19.09.2007, всіма додатками та договорами про внесення змін до нього, 12 066,95 тонн мазуту М-100, та в забезпечення виконання ТОВ "Альтернатива Груп" зобов'язань за договором про надання кредиту № 24/07-К від 26.12.2007 р., всіма додатками та договорами про внесення змін до нього 16 097,30 тонн, мазуту М-100, що зберігався за адресою: м. Київ, вул. Пухівська, 1а, АЕК "Київенерго" (філія "Теплоелектроцентраль № 6 Київенерго").

12.01.2015 р. між ПАТ "Банк Столиця" (продавець) та ТОВ "І.С.Інвест" (покупець) укладено договір купівлі-продажу права вимоги за договорами про надання кредиту № 19/07-К від 19.09.2007, № 24/07-К від 26.12.2007 та договорами застави товарів в обороті від 25.11.2008 № 19/07-К-2Z та № 24/07-К-4Z. ТОВ "І.С.Інвест" зареєструвало право застави в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна.

В подальшому між ТОВ "І.С. Інвест" (первісний кредитор) та ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" (новий кредитор) було укладено договір відступлення права вимоги № 05/04/16 від 05.04.2016, відповідно до умов якого первісний кредитор передав новому кредиторі, а новий кредитор прийняв право вимоги за цими ж договорами, які належали первісному кредиторі в обсязі і на умовах, що існували на момент переходу цих прав у первісного кредитора.

При цьому в п. 1.4 договору сторони погодили, що новий кредитор матиме можливість використовувати та розпоряджатися правом вимоги лише після набрання законної сили рішенням Постійно діючого третейського суду при асоціації українських банків у справі № 2200/15 за позовом ТОВ "І.С. Інвест" до ТОВ "Торговий дім "Ресурси" про звернення стягнення на предмет застави на користь ТОВ "І.С. Інвест" про задоволення/часткове задоволення позовних вимог. У випадку, якщо рішенням вказаного третейського суду у цій справі у задоволенні позовних вимог про звернення стягнення на предмет застави буде відмовлено, цей договір втрачає чинність з дня ухвалення такого рішення, і право вимоги вважається таким, що не перейшло до нового кредитора.

Рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 18.05.2016 у справі №2200-15 позовні вимоги ТОВ "І.С. Інвест" задоволено частково. Звернуто стягнення на предмет застави за договором застави товарів в обороті від 25.11.2008 № 24/07-К-4Z: товари в обороті, мазут М-100 вагою 16 097,30 тонн, що належить ТОВ "Торговий дім "Ресурси" та знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Пухівська, 1А, АЕК "Київенерго" (філія "Теплоелектроцентраль № 6 Київенерго"), шляхом продажу ТОВ "І.С.Інвест" мазуту М-100 вагою 16 097,30 тонн, з укладенням договору купівлі-продажу з іншою особою-покупцем, для задоволення вимог ТОВ "І.С.Інвест" (місцезнаходження: м. Київ, вул. Олеся Гончара, 45-В, код ЄДРГЮУ: 33630923) до ТОВ "Альтернатива Груп" (за договором про надання кредиту № 24/07-К від 26.12.2007 у розмірі 19567091 грн. 23 коп. Звернуто стягнення на предмет застави за договором застави товарів в обороті від 15.11.2008 № 19/07-К-22: товари в обороті, мазут М-100 вагою 12066,95 тонн, що належить ТОВ "Торговий дім "Ресурси" та знаходиться за адресою: м. Київ, вул. Пухівська, 1А, АЕК "Київенерго" (філія "Теплоелектроцентраль № 6 Київенерго"), шляхом продажу ТОВ "І.С.Інвест" мазуту М-100 в кількості 12066,95 тонн, з укладанням договору купівлі-продажу з іншою особою-покупцем, для задоволення вимог ТОВ "І.С.Інвест" до ТОВ "Укрметалзабезпечення" за договором про надання кредиту № 19/07-К від 19.09.2007 у розмірі 14669599 грн. 43 коп.

Право застави ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" було зареєстровано в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна.

Оскільки відповідно до ст. 512 ЦК України кредитор у зобов'язанні може бути замінений іншою особою внаслідок, зокрема, передавання ним своїх прав іншій особі за правочином (відступлення права вимоги), правонаступництва, то суди прийшли висновку, що внаслідок набрання чинності рішенням Постійно діючого Третейського суду при Асоціації українських банків від 18.05.2016 р. у справі № 2200-15, до ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" перейшли права вимоги, належні ТОВ "І.С.Інвест" за договорами про надання кредиту №19/07-К від 19.09.2007 № 24/07-К від 26.12.2007 та договорами застави товарів в обороті від 25.11.2008 №19/07-К-2Z та № 24/07-К-4Z, в тому числі і право на укладення договору купівлі-продажу з іншою особою-покупцем, яке встановлено в цьому рішенні.

16.11.2016 між ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" (постачальник) та ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" (покупець) укладено договір поставки № 16-11/16, за умовами якого постачальник зобов'язався передати у власність покупцю нафтопродукти, а покупець зобов'язався прийняти і сплатити їх вартість на умовах договору.

Згідно з умовами п. 1.3. договору, товар належить на праві власності ТОВ "Торговий дім "Ресурси", право продажу товару надано постачальнику відповідно до договору відступлення права вимоги № 05/04/16 від 05.04.2016 та рішення Постійно діючого третейського суду при Асоціації українських банків від 18.05.2016 у справі № 2200-15.

Відповідно до п. 5.4. договору поставки, право власності та ризик випадкової загибелі або пошкодження товару переходить від постачальника до покупця, з моменту підписання договору та відповідно додатку.

Відповідно до додатку № 1 до договору поставки № 16-11/16, покупець зобов'язується оплатити та прийняти, а постачальник зобов'язується поставити нафтопродукти в такій кількості, асортименті та ціні: мазут М -100 вагою 16 097,30 та 12 066,95 тонн, загальною вартістю 34 236 700,00 грн.

Оскільки, ТОВ "Іссахар-Зевулун Імпорт-Експорт" продав мазут М-100 вагою 16097,30 тонн та 12066,95 тонн, який належав на праві власності ТОВ "Торговий дім "Ресурси", товариству з обмеженою відповідальністю "Юридична компанія "Анкіл", у останнього в силу п. 5.4. договору поставки № 16-11/16 від 16.11.2016 р. виникло право власності на М-100, вагою 16 097,30 тонн та 12 066,95 тонн з моменту підписання договору поставки, а у ТОВ "Торговий дім "Ресурси" в силу ст. 346 ЦК України, яка передбачає припинення права власності, зокрема, у разі звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника - припинилося.

Оскільки у правовідносинах у цій справі щодо повернення відповідачем мазуту М-100 вагою 25 381,67 тонн відбулась заміна власника мазуту - з ТОВ "Торговий дім "Ресурси" на ТОВ "Юридична компанія "Анкіл", то останній наділений правом відповідно до ст.ст. 25, 121-4 ГПК України (в редакції до 15.12.2017) та ст. 15 Закону України "Про виконавче провадження" звернутись до суду з відповідною заявою про заміну сторони її правонаступником.

При цьому суд апеляційної інстанції зазначив, що зміна способу та порядку виконання рішення (з зобов'язання повернути мазут на стягнення його вартості) не є прийняттям нового рішення, як і не є доказом припинення зобов'язання з повернення мазуту М-100, це лише новий захід для реалізації рішення, який не може обмежувати права інших осіб, а тому зміна способу виконання рішення не може бути підставою для відмови новому власнику - ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" у задоволенні заяви про заміну сторони виконавчого провадження.

Проте, погодитися з такими висновками неможливо з таких підстав.

Зміна способу виконання рішення, здійснена судом в порядку, визначеному ст. 121 ГПК України (в редакції до 15.12.2017), ч.5 ст. 15 Закону України "Про виконавче провадження", безумовно не є новим рішенням, але означає прийняття судом нових заходів для реалізації рішення в разі неможливості його виконання у спосіб встановлений у рішенні та припинення здійснення тих заходів, які були визначені рішенням.

Отже, внаслідок прийняття господарським судом міста Києва ухвали від 12.05.2009 про зміну способу та порядку виконання рішення шляхом стягнення з відповідача на користь ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" 55 839 674 грн. вартості мазуту, у боржника перед стягувачем існує виключно боргове грошове зобов'язання, зобов'язання ж повернути мазут в натурі припинилося, а тому висновок апеляційного господарського суду про те, що у боржника не припинилося і зобов'язання з повернення мазуту в натурі при стягненні з нього вартості цього ж мазуту, є помилковим, адже це означає подвійне стягнення за рішенням суду.

ТОВ "Юридична фірма "Анкіл" обґрунтовувало свою заяву про заміну сторони у виконавчому провадженні переходом до нього права власності на мазут, власником якого на час постановлення рішення було ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" та який було передано в заставу товарів в обороті.

Отже, замінивши з цих підстав сторону у виконавчому провадженні, суди безпідставно ототожили боргове грошове зобов'язання з правом власності на майно.

Зміна власника майна не передбачена ст. 512 ЦК України як підстава для заміни кредитора в зобов'язанні.

Відповідно до ч. 1 ст. 121-4 ГПК України у разі вибуття однієї із сторін виконавчого провадження за заявою державного виконавця, приватного виконавця або за заявою сторони господарський суд замінює сторону виконавчого провадження її правонаступником.

Статтю 15 Закону України "Про виконавче провадження" передбачено, що у разі вибуття однієї із сторін виконавець за заявою сторони, а також заінтересована особа мають право звернутися до суду із заявою про заміну сторони її правонаступником.

Питання заміни сторони її правонаступником, в тому числі в разі заміни кредитора в зобов'язанні вирішується судом виключно в порядку, передбаченому ст. 25 ГПК України (в редакції до 15.12.2017).

При цьому процесуальне правонаступництво можна визначити як заміну сторони чи третьої особи у спірних або встановлених судом правовідносинах внаслідок зміни суб'єктів права або обов'язку в матеріальних правовідносинах. Тобто, спочатку має відбутися зміна у матеріальних відносинах, щодо яких розглянутий спір, а потім, як наслідок, здійснене процесуальне правонаступництво.

Але у матеріальних відносинах між ПАТ "Київенерго" і ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" ніяких змін не відбулося, а матеріали справи не містять належних та допустимих доказів підтвердження правонаступництва ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" щодо ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" в грошовому зобов'язанні з ТОВ "Київенерго", в якому останнє має сплатити стягувачу 55 839 674,00 грн. мазуту.

Таким чином, місцевим господарським судом, з яким погодився і суд апеляційної інстанції, помилково було здійснено заміну сторони у виконавчому провадженні з підстав не передбачених законом.

Необхідно звернути увагу на те, що за додатком №1 до договору поставки № 16-11/16 від 16.11.2016 ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" стало власником 28 164,25 тонн мазуту загальною вартістю 34 236 700,00 грн. Суд же визнав його стягувачем у грошовому зобов'язанні на суму 54 989 250,59 грн (враховуючи сплату боржником на користь ТОВ "Торговий Дім "Ресурси" частини боргу у сумі 850 000грн).

Крім того, рішенням господарського суду міста Києва від 21.04.2009 було зобов'язано АЕК "Київенерго" повернути в натурі на користь ТОВ "Торговий дім "Ресурси" мазут марки М-100 загальною вагою лише 25 381, 67 тонн.

При цьому посилання апеляційного господарського суду про те, що розмір заборгованості за кредитним договором не має значення для правильного вирішення справи, оскільки вирішується не питання щодо праводносин кредитора і боржника за кредитним договором, а заміна сторони у виконавчому провадженні, є безпідставним, адже при здійсненні цієї заміни у виконавчому провадженні ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" стало стягувачем саме суми 54 989 250,59 грн, а не певної кількості мазуту. Судом не обгрунтовано з яких підстав відбулося таке збільшення вимог ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" порівняно з його вимогами, які впливали з договору поставки.

Отже, постановлені у справі судові рішення не можна визнати законними і обгрунтованими, оскільки вони постановлені з порушенням норм матеріального права та процесуального права (ст. ст. 25, 121-4 ГПК України (в редакції до 15.12.2017, ст. 15 Закону України "Про виконавче провадження", ст. 512 ЦК України), а тому вони підлягають скасуванню з постановленням у справі нового рішення, яким у задоволенні заяви ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" про заміну сторони у виконавчому провадженні необхідно відмовити.

Разом з тим, суд вважає необхідним зазначити, що доводи касаційних скарг про те, що в силу ст. 121-4 ГПК України (в редакції до 15.12.2017) ТОВ "Юридична компанія "Анкіл" не мала права на звернення про заміну сторони у виконавчому провадженні, є помилковими, оскільки системний аналіз ст. ст. 25, 121-4 ГПК України (в редакції до 15.12.2017), ст. 15 Закону України "Про виконавче провадження", дає підстави для висновку, що як заінтересована сторона він мав таке право.

Відповідно до пункту 14 статті 129 ГПК України, якщо суд касаційної інстанції, не передаючи справи на новий розгляд, змінює рішення або ухвалює нове, цей суд відповідно змінює розподіл судових витрат. Отже, обов'язок зі сплати судового збору за подачу апеляційних і касаційних скарг покладається на ТОВ "Юридична компанія "Анкіл". Зокрема, з останнього на користь ПАТ "Київенерго" підлягає стягненню 6 400,00 грн судового збору (3 200,00 грн - за 2 апеляційні скарги (по 1 600,00 грн за кожну) + 3 200,00 грн - за 2 касаційні скарги (по 1 600,00 грн за кожну)) та на користь ТОВ "Торговий дім "Ресурси" 4 800, 00 грн (3 200,00 грн- за 2 апеляційні скарги (по 1 600,00 грн за кожну) + 1 600, 00 грн - за касаційну скаргу).

Керуючись ст. ст. 300, 301, 304, 308, 311, 314, 315, 317 ГПК України, Верховний Суд

ПОСТАНОВИВ:

касаційні скарги товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий Дім "Ресурси" та публічного акціонерного товариства "Київенерго" задовольнити.

Ухвалу Господарського суду міста Києва від 05 вересня 2017 року та постанову Київського апеляційного господарського суду від 15 листопада 2017 року у справі за № 41/207 скасувати.

Відмовити у задоволенні заяви товариства з обмеженою відповідальністю "Юридична компанія "Анкіл" про заміну сторони виконавчого провадження (стягувача), відкритого за рішенням Господарського суду міста Києва від 21.04.2009 у справі за № 41/207.

Стягнути з товариства з обмеженою відповідальністю "Юридична компанія "Анкіл" (04119, вул. Зоологічна, буд. 4-А, оф. 128, м. Київ, код ЄДРПОУ 39761278) на користь публічного акціонерного товариства "Київенерго" (01001, площа І. Франка, 5, м. Київ, код ЄДРПОУ 00131305) 6 400, 00 грн відшкодування судового збору за подання апеляційних та касаційних скарг та на користь товариства з обмеженою відповідальністю "Торговий дім "Ресурси" (01032, вул. Саксаганського, буд. 133-А, м. Київ, код ЄДРПОУ 33696020) 4 800,00 грн відшкодування судового збору за подання апеляційних та касаційної скарг.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття та оскарженню не підлягає.

Головуючий

Л. Стратієнко

Судді

Г. Вронська

О. Мамалуй